

Nedělní úvaha (kázání) na text Lukášova evangelia

Lysé nad Labem, 2. neděle po Narození Páně, 4.1.2026

Dvanáctiletý v chrámě

Každý rok chodívali jeho rodiče o velikonočních svátcích do Jeruzaléma. Také když mu bylo dvanáct let, šli tam, jak bylo o svátcích obyčejem. A když v těch dnech všechno vykonali a vraceli se domů, zůstal chlapec Ježíš v Jeruzalémě, aniž to jeho rodiče věděli. Protože se domnívali, že je někde s ostatními poutníky, ušli den cesty a pak jej hledali mezi svými příbuznými a známými. Když ho nenalezli, vrátili se a hledali ho v Jeruzalémě. Po třech dnech jej našli v chrámě, jak sedí mezi učiteli, naslouchá a dává jim otázky. Všichni, kteří ho slyšeli, divili se rozumnosti jeho odpovědí. Když ho rodiče spatřili, užasli a jeho matka mu řekla: „Synu, co jsi nám to udělal? Hle, tvůj otec a já jsme tě s úzkostí hledali.“ On jim řekl: „Jak to, že jste mě hledali? Což jste nevěděli, že musím být tam, kde jde o věc mého Otce?“ Ale oni jeho slovu neporozuměli. Pak se s nimi vrátil do Nazareta a poslouchal je. Jeho matka uchovávala to vše ve svém srdci. A Ježíš prospíval na duchu i na těle a byl milý Bohu i lidem. (Bible, Lukášovo evangelium, 2. kapitola)

Možno doplnit podobenstvím L 11,5-8.

*Dvanáctiletý v chrámě, knihovna
broumovského kláštera (Zdroj L.Pešout)*

Obě dnešní biblická čtení líčí události, které se dotýkají vztahů v rodině, rodinného života. První čtení je podobenství, které Ježíš vyprávěl svým žákům. K jednomu člověku přišel pozdě v noci přítel, který byl na cestách. Ale co se nestalo?! Hostitel doma nemá ani kůrku, spižirna zeje prázdnotou. A tak se v tuto pokročilou hodinu vypravil k sousedovi, aby mu půjčil alespoň kus chleba. Další faux-pas: rozespálý soused nepříjemně probuzený bušením na dveře mručí: „Kdo mě to otravuje?! Podívej, milý sousede, tady bydlí rodina s dětmi a vůbec – slušní lidé o půlnoci už dávno spí. Jdi hezky domů, ať mi nevzbudíš děti. Ted’ přece nebudu vstávat kvůli kusu chleba.“ Avšak nezvaný noční návštěvník nepřestává bušit na vrata a soused nakonec vstane a dá mu, oč byl žádán.

Když nás někdo o půlnoci vytáhne z postele, příjemné to zrovna není. Kdybychom tvrdili opak, nebyli bychom k sobě upřímní. Přesto však cítíme, že neotevřít by znamenalo zachovat se nesprávně. Samozřejmě tu je i docela pádný argument, proti němuž těžko něco namítat: ohled na rodinu, zřetel na děti. To je přece oblast, která je nedotknutelná. Noční spáč jako by mezi řádky říkal: „Pokud jde o mě, sousede, vyšel bych ti vstříc. Ale je tu rodina, jsou tu děti, a ty já kvůli tobě nemůžu otravovat. Snaž se to pochopit.“ A my se snažíme a jde nám to vcelku snadno. I my máme péči o to, aby naši nejbližší nebyli ničím vyrušováni a zneklidňováni. Aby měli klidný spánek, v doslovném i přeneseném smyslu. Chráníme je, aby byli ušetřeni nepříjemností. Hájení rodinného krbu a rodinného štěstí pokládáme za jednu z nejpřednějších věcí.

I onen probuzený hospodář z Ježíšova podobenství hájí svou uzavřenost, klid svého domova, bezpečí své rodiny. Dobrý úmysl, ale špatná realizace. Prosbu o pomoc vnímá jako ohrožení, jako útok na baštu rodinného krbu. A tak je jeho poklidná idylka vykoupena bezohledností vůči bližnímu, vůči člověku, který jej volá, který jej potřebuje. Úkryt za zavřenými dveřmi. Zavřené dveře v Ježíšově vyprávění jsou tak přímo symbolem lidského nitra, které chrání štěstí svoje a svých nejbližších, ale dalším zůstává uzavřeno. V podobenství jde přitom o docela obyčejnou věc, kousek chleba, každý by to pochopil a do spíže zašel, stačilo by si to vysvětlit. Jenže realita je na štíru, když si představíte sebemenší ohrožení toho, co považujete za nedotknutelné a svaté a nekriticky to zbožňujete.

Ježíšovo podobenství ukazuje, jak nebezpečně tenká může být hranice mezi láskou a sobectvím. Láska, která zůstává ohraňována úzkým okruhem vlastní rodiny, se může lehce stát jen projevem sebelásky. Ve středu stojím jen já a mé názory, jen moji nejbližší, má rodina a naše názorová bublina. Sobectví stanovuje hranice naprosto zřetelně a přesně. Opravdová láska si žádné hranice a meze nestanovuje. Neuzavírá se před druhými, ani před oponenty, nemyslí jen na prospěch svých vyvolených.

I druhé dnešní biblické čtení je o rodině. Vypráví se v něm o svaté rodině. Josefovi, Marii a Ježíšovi. Jako každý rok přicházejí do Jeruzaléma slavit svátek přesnic (nekvašených chlebů) Hebrejové z celého světa. Jeruzalém se o Velikonocích stává poutním místem. Mezi příchozími jsou i Josef a Marie se svým dvanáctiletým synem. Ke krizi v příběhu dochází na zpáteční cestě. Rodiče zpozorují, že se jim ztratilo dítě. Hledají mezi ostatními poutníky, příbuznými a známými. A nakonec se vracejí zpět do hlavního města a nacházejí svého syna, jak sedí v chrámovém nádvoří, naslouchá rabínům a klade jim otázky. Všichni žasnou, jak rozumně Ježíš ve svých dvanácti letech hovoří. Ano, je to tak, dvanáctiletý Ježíš se odtrhl od svých rodičů, nechal je odejít do Galileje a sám zůstal v Jeruzalémě. Josef s Marií se ho vyčítavě ptají, proč to udělal. Vytýkají mu jeho chování. Hlavou nám zřejmě proběhne i vzpomínka na 5. přikázání desatera „*Cti otce svého i matku svou, abys dlouho žil a bylo ti dobře se ti vedlo na zemi.*“

Konfliktní situace: starostliví rodiče versus nevďěčný syn. Byla-li kdy idylka, nyní mizí, ačkoli svaté obrazy většinou líčí scénu rodičovského údivu a bezmezného podřízení nezletilému dítěti. Já onu podřízenost dítěti u Josefa a Marie nenacházím. Myslím, že malému Kristu zdravě a po právu vynadali. Pokud by to neudělali, moc by mu tím ublížili. My známe příklady ze současnosti, kdy jsou děti nezdravě zbožšťovány. Ruku v ruce s tím se posouvají i společenské a právní normy. Není to dobré, ale není to ani žádné novum. Nezdravě uchopená výchova se objevuje už v Bibli. Vzpomeňme na Alžbětu a Zachariáše, po leta bezdětný pár z vyšší společnosti. A na Jana Křtitele, jejich vymodlené dítě. My samozřejmě nevíme nic o Janově výchově, máme jen zmínku o tom, že vyrůstal v poušti (L 1,80), nejspíš tedy na nazírské výběrové škole. Alkoholu se nesměl dotknout (L 1,15), pravděpodobně nebyl ani

stříhán (jako Samson), zato byl nejspíš ideologicky masírován a utvářel si své radikální názory. Ledacos nám naznačí, jaká osobnost z Jana vyrostla. Konfrontační, téměř bez empatie a soucitu, burcující davы na demonstracích. Taková Greta Thunbergová své doby.

O Janovi nejvíce vypovídá jeho srovnání s Ježíšem, jejich diametrální odlišnost. Tam, kde Jan mluví o soudu, mluví Ježíš o lásce. A tam kde Jan abstinuje, pořádá Ježíš hostiny. Jejich rodiče se přitom znali, vzájemně se podporovali, tvořili první společenství víry. Pak se evidentně jejich cesty rozešly, jejich způsob výchovy byl nejspíš diametrálně odlišný. To nám naznačuje i dnešní text. Ježíšovi rodiče naštěstí neposlali Ježíše na výběrovou školu. Ježíš se *vrátil s rodiči do Nazareta a poslouchal je*, píše naopak Lukáš. Zatímco nad Janem kroutili, dle bible, lidé hlavou a říkali si, co z něj vyroste (L 1,66), *Ježíš* byl, dle evangelia, *milý lidem i Bohu*. Ježíš zkrátka vyrůstal v běžné společnosti, v kontaktu s realitou, v interakci s živými a nedokonalými lidmi, nikoli v názorové uzavřené bublině plné ideálů a konfrontace s okolím. A já mám za to, že už tady se rodí ta diametrální odlišnost Ježíše a Jana, kterou bychom snadno našli i v dnešní generaci.

Otázkou zůstává, jak tomuto dnešnímu vyprávění o ztraceném Ježíši rozumět. Chce tato příhoda říci totéž, co výtvarně zpodobují pravoslavné ikony či katolické Madonky, když malého Ježíše vidí tu s korunou na hlavě a s žezlem v rukou jako Pantokratora, Všemohoucího, Vševědoucího Vševládce? Jako zázračné dítě? Musím připustit, že i to je možný výklad, ale přijde mi to jako vysvětlení dosi plytké. Podobné legendy se vypravují i o zakladatelích jiných náboženství: o Buddhovi, Křišnovi či Zarathuštrovi. I oni prý už jako malí pacholíci konali zázraky, i oni prý ohromovali svou předčasnou moudrostí a velikou autoritou. Inu, lidé touží po efektech a zázracích, po vševědoucích a neomylných vůdcích. Jenže evangelium není primárně zvěstí o nebeském divotvůrci, je založeno na Ježíšově normální pozemské existenci. A tak nevidím důvod, proč tuto perikopu chápat jako svědectví o Ježíšově předčasné rozumové vyspělosti a proč Ježíše nechtít vidět, jako ostatní chlapce jeho věku, tj. nechat jej místo nobl školy vykonávat řemeslo či jej nechat hrát se svými vrstevníky hry a dělat lumpárny. Minimálně Ježíšovi rodiče se k Ježíši jako ke geniálnímu divotvůrci nechovají. Lukáš píše, že Ježíšovu

slovu neporozuměli, resp. nerozuměli té situaci tak, jako my dnes. A to je moc dobře. Žádné klanění rodičů vlastnímu synu v textu nenajdeme. Po ochabnutí euforie z nalezení ztraceného dítěte, a na základě Ježíšových námitek, které musely nechápajícím rodičům znít poněkud drze, dostal Ježíš zřejmě nějakou tu výchovnou a šlo se domů.

Otázkou samozřejmě zůstává, jak celou situaci chápal Ježíš, resp. jaký byl vlastně Ježíšův vztah k Josefovi a Marii, ať už je bereme jako pěstouny nebo vlastní biologickou rodinu. V podání mnohých současných psychoanalytiků je Ježíš chápán jako geniální dítě, které však už od počátku trpí deprivací, samotou a nepochopením uprostřed nejbližších příbuzných. I to je možné. Ale mám stále více pocit, že podobné psychoanalýzy nikoli klasifikují, ale přímo vytvářejí Grety a Jany Křtitele. Trefou do černého mi tak zůstává vysvětlení, ve kterém je dán náš dnešní příběh do úzké souvislosti s rodinou nejužšími rodinnými vztahy. Tak jej alespoň uchopila církev, když na základě této perikopy vytvořila svátek svaté rodiny, tedy svátek, jehož základem není vzájemné vymezování, ukřivďenost a hledání traumat v dětství, ale naopak vzájemnost, přijetí a odpuštění, tedy vztah lásky a blízkosti.

Vztahově byl příběh o ztraceném Ježíši docela obyčejným příběhem o lásce k dětem, příběhem o strachu o naše nejbližší, příběhem o rodičích, dětech, výchově a dospívání. Ta perikopa má ale evidentně ještě jednu rovinu. Teologickou. Když rodiče Ježíše po třech (!) dnech naleznou, ve chvíli, kdy už jej nejspíš oplakali, vyslovuje malý Ježíš zdánlivě konfrontační či vzdorovitý výrok: „*Jak to, že jste mě hledali? Což jste nevěděli, že musím být tam, kde jde o věc mého Otce?*“ Ježíš ale není žádný sobecký rozmazlený spratek, to nám jen evangelista vnáší do příběhu porozumění, které máme v kontextu celého Ježíšova života. Tři dny hledání malého Ježíše nám mají evokovat pozdější třídenní Kristovo prodlévání v hrobě, kdy jej zoufalí učedníci rovněž opláčou. Lukáš zná i Ježíšovu základní teologickou tezi, ve které představuje všemohoucího Boha stvořitele a soudce jako nebeského Otce, Tatínka, milujícího rodiče. Proto o něm Ježíš mluví už jako dvanáctiletý v chrámu a nemyslím, že by tím jakkoli popíral úlohu Josefa a Marie. Říká tím však jiné zásadní věci, a říká je v roli mesiáše.

Kristus prolamuje běžné chápání rodiny jako uzavřeného kruhu a otevírá ji okolí. Stejně tak otevírá uzavřené a zapečetěné nitro člověka. Ježíš chce člověka vyvést z jeho uzavřenosti a probudit v něm zájem o druhého za dveřmi vlastního domu, ale především zájem o sklánějícího se a přicházejícího Boha, nebeského Otce. Ukazuje, že hranice rodiny nemohou být jediným místem, kde se člověk otvírá člověku, ba že tak jako se člověk otevírá a odevzdává rodině, může se otevřít a odevzdat Bohu. Vždyť Bůh je náš Tatínek a víra je rodinný vztah! Ježíšův výrok „*musím být tam, kde jde o věc mého Otce*“ míří stejným směrem jako odpověď na otázku „*Kdo je má matka a kdo jsou moji bratři?*“ v 12. kapitole Matoušova evangelia. Odpověď zní: „*Ten, kdo činí vůli mého Otce v nebesích, to je můj bratr, má setra i matka*“.

Ježíš nezůstal omezen pouze na okruh zbožných, jak by se mohlo zdát z právě zmíněných citátů. Přijímal lidi ze všech vrstev společnosti, nejen ty zbožné a učené, ty stejně smýšlející, ty patřící ke stejné generaci, skupině či politice. Ježíš přijímal kolaboranty a okupanty! Jednal skutečně tak, jak čteme u evangelisty Jana: „*Toho, kdo ke mně přijde, nevyženu ven.*“ Kristus tak jedná přesně opačně než ze sna vyburcované hlavy rodiny, které druhému říkají: „*Neobtěžuj! Rodina spí. A ty do mé rodiny nepatříš!*“ Ježíš, který se člověku, a to bez výjimky jakémukoliv, stal bratrem, a který vidí, že jen jediný je Otec všech - Bůh sám - tento Ježíš naopak každému přichozímu říká: „*Vítej do mé rodiny, do svaté rodiny Boží!*“

Introit: „*Neprosím, abys je vzal ze světa, ale abys je zachoval od zlého,*“ říká Pán Ježíš ve své modlitbě za učedníky a dodává: „*aby všichni byli jedno jako ty, Otče, ve mně a já v tobě, aby byli uvedeni v dokonalost jednoty a svět aby poznal, že ty jsi mě poslal a zamiloval sis je tak jako mne.*“ (Janovo evangelium 17. kap)

Modlitba: Otče, děkujeme za naději, že tvůj otcovský dům je stále otevřen a že je v něm stále dostatek místa pro nové hosty. Děkujeme, že z nás je v Kristu učiněna tvoje rodina, rodina Boží. A prosíme, ať dokážeme odemykat závory a zátaras, kterými se opevňujeme před druhými; ať pod rouškou rodinného štěstí či jinak. Prosíme, daruj nám i lidem kolem nás, daruj nám otevřenost. Amen.